

I. A Economía Galega. O seu contorno

1.- CONTEXTO INTERNACIONAL

A evolución da economía mundial sufriu un punto de inflexión en agosto de 2007 coa crise financeira provocada polas hipotecas “subprime” nos Estados Unidos. Ata mediados dese ano, a economía mundial atopábase, en termos xerais, nunha boa situación. As previsións dos diferentes organismos internacionais, realizadas na primavera, proporcionaban crecementos do PIB mundial que se situaban en torno ao 5%, tanto para 2007 como 2008. Por exemplo, a Comisión Europea en abril de 2007 prognosticaba un progreso do 4.8% para o conxunto da economía mundial neses dous anos, limitando o crecemento da actividade na UE ao 2.9% en 2007 e ao 2.8% en 2008 (3.7% e 3.4%, respectivamente, para España).

Ás turbulencias financeiras procedentes de Estados Unidos engadíronse, no último cuatrimestre de 2007, unhas fortes tensións inflacionistas provocadas polo elevado encarecemento das materias primas, basicamente as enerxéticas e alimentarias. Por outro lado, non se pode esquecer que importantes economías tiñan pendente un axuste do sector da construción que, como consecuencia dunha crecente falta de liquidez, acabou por precipitarse dunha forma moito máis brusca que a pensada inicialmente.

A medida que foi avanzando 2008, a economía mundial instalouse nun escenario dominado por unha crecente incerteza. Malia que as presións inflacionistas reducíronse, a tormenta financeira foi aumentando, alcanzando a principios de outono un particular dramatismo coa quebra de importantes bancos de Estados Unidos e a Unión Europea, o que obrigou á intervención das autoridades económicas para restituír a confianza nos mercados financeiros. As actuacións de saneamento por parte do sector público foron de diferente tipo, destacando nos dez primeiros días do

presente mes de outubro as destinadas a elevar sensiblemente o nivel de garantía mínima dos depósitos. Resulta prematuro valorar a eficacia de tal batería de medidas para superar a convulsión que padecen os mercados financeiros e bolsistas, aínda que é evidente que a capacidade da UE para dar unha resposta única foi nula, o que deu lugar a unha ampla gama de mínimos garantidos polos estados membros, causando non só obvias distorsións ao principio de libre competencia no mercado interior europeo senón tamén engadindo aínda máis desconcerto.

Por outro lado, os bancos centrais instrumentaron dende hai meses diferentes actuacións para inxectar liquidez nos mercados financeiros, o que non evitou unha crecente desconfianza por efecto da opacidade existente respecto ao nivel de toxicidade alcanzada por un importante volume de activos, a causa do déficit de regulación existente en certos países, entre os que destaca a maior economía do mundo. Esa xeneralizada inxección de liquidez foi acompañada por políticas de interese moi diferentes, moi laxa no caso de Estados Unidos, onde o tipo de referencia descendeu ata o 2%, e claramente restritiva na Zona euro, onde aumentou ata o 4.25%. O pasado 8 de outubro, diferentes bancos centrais -particularmente a FED e o BCE- concertaron unha baixada dos tipos de interese de medio punto porcentual, situándose nun 1.5% en Estados Unidos e dun 3.75% na UEM, tratando de aliviar as restricións de liquidez dos mercados interbancarios e reducir os estrangulamentos do sistema financeiro. Non obstante, o diferencial existente entre os dous tipos é unha proba palpable de que a prelación de obxectivos das dúas autoridades monetarias é moi dispar, cobrando un maior rango a estabilidade de prezos no caso do BCE.

En calquera caso, a presión dos distintos factores adversos quebrou a confianza das familias e das empresas, os indicadores das cales se afundiron

no conxunto dos países desenvolvidos, o que tivo un impacto recesivo sobre os principais compoñentes da demanda interna: consumo privado e inversión. Por iso, as previsións de crecemento foron flexionando gradualmente á baixa de tal forma que, na primavera pasada, a da Comisión Europea reduciu nun punto porcentual a expansión do PIB mundial fixada un ano antes para o presente exercicio, cun recorte moito máis amplo en Estados Unidos; na eurozona, a previsión pasou dun 2.5% de crecemento do PIB a un 1.7% e en España do 3.4% ao 2.2% (cadro 1).

Cuadro 1.- Previsións macroeconómicas. PIB.

TAV (%)

	<i>Primavera 2007</i>	<i>Primavera 2008</i>	
	2008	2008	2009
PIB mundial	4,8	3,8	3,6
Unión Europea	2,7	2,0	1,8
Área Euro	2,5	1,7	1,5
Francia	2,3	1,6	1,4
Alemaña	2,4	1,8	1,5
Italia	1,7	0,5	0,8
Portugal	2,0	1,7	1,6
España	3,4	2,2	1,8
Reino Unido	2,5	1,7	1,6
Estados Unidos	2,7	0,9	0,7
Xapón	2,1	1,2	1,1
China	10,4	10,0	9,1
India	7,4	8,0	8,0

Fuente: Comisión Europea

Dado o forte ritmo de desaceleración, en setembro de 2008 a Comisión Europea viuse de novo obrigada a corrixir á baixa as previsións efectuadas en abril, restrinxindo o seu prognóstico a 2008 e ás principais economías da UE, razón pola cal non figuran no cuadro 1. A progresión do PIB en 2008 para

a UE diminuíu ao 1.4% -que tamén é a cifra fixada para España-, sendo a da eurozona unha décima inferior á anterior, situándose a do Reino Unido nun 1.1%.

Obviamente, o paulatino deslizamento das previsións cara á baixa é consecuencia da complicada situación que viviu a economía mundial durante a primeira metade do ano, particularmente a que está a atravesar o grupo dos países desenvolvidos. No cadro 2 ofrécese a traxectoria seguida polas taxas intertrimestrais de variación do PIB nunha serie de países da OCDE, mediante o cal pode apreciarse que a fase expansiva comeza a dar signos de esgotamento na maior parte dos países no cuarto trimestre de 2007, aínda que no primeiro trimestre de 2008 quede enmascarado por algún dato puntual como, por exemplo, o correspondente a unha economía do peso da alemá. Os datos do segundo trimestre de 2008 son moi preocupantes cun descenso do PIB con respecto ao anterior en OCDE-Europa (-0.1%), rexistro idéntico ao da Unión Europea.

O expansivo dato de Estados Unidos no segundo trimestre de 2008 é un espellismo dada a delicada situación que atravesa a súa economía posto que, en boa parte, obedece a un vigoroso repunte do consumo privado, favorecido polas devolucións impositivas que, por un importe superior aos 100.000 millóns de \$, se iniciaron en abril e concluíron en xullo. Pola contra, a inversión tivo un comportamento claramente recesivo, cun retroceso que afectou tanto aos bens de equipo como, sobre todo, á inversión residencial. A achega do sector exterior ao crecemento foi positiva e moi elevada, ao combinarse un espectacular aumento das exportacións cunha notable diminución das importacións, propiciados pola depreciación do dólar. Dende mediados de ano, a súa cotización experimentou unha paulatina apreciación respecto a o euro e, polo tanto, o

máis normal é que a forza tractora do sector exterior perda forza na segunda metade do presente exercicio. O FMI prognostica, nas súas recentes *Perspectivas Económicas Mundiais*, publicadas o pasado 8 de outubro, un crecemento do PIB de Estados Unidos do 1.6% en 2008 e do 0.1% en 2009, razón pola cal non cabe albergar grandes doses de optimismo sobre o futuro a medio prazo da economía norteamericana.

Os rexistros da economía xaponesa no segundo trimestre de 2008 foron moi desfavorables, ao retroceder o PIB un 0.7% con respecto ao primeiro, cunha caída de todos os compoñentes da demanda interna e unha diminución das exportacións (-2.5%), a primeira que rexistra dende finais de 2004. De acordo cos prognósticos do FMI, Xapón pecharía 2008 cun avance do PIB limitado a un 0.7%, que se reduciría aínda máis en 2009 (0.5%).

A economía da eurozona experimentou unha contracción o segundo trimestre de 2008 (-0.2%) respecto ao primeiro trimestre, o que supón o primeiro descenso dende 1995. O consumo privado e a inversión retrocederon (0.2 e 1.2%, respectivamente), sendo o consumo público o único elemento que, cun incremento do 0.5%, subministróu algún estímulo ao crecemento da demanda interna. En canto ao sector exterior, a súa contribución foi neutral, ao diminuír un 0.4% tanto as importacións como as exportacións. As últimas previsións do FMI auguran un crecemento do PIB dun 1.6% en 2008, caendo a un 0.1% en 2009.

Cuadro 2.- PIB. Taxas de variación intermestrais (%)

	2006				2007				2008	
	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T1	T2
Unión Europea	0,9	1,1	0,6	0,9	0,8	0,6	0,6	0,5	0,6	-0,1
Área Euro	0,8	1,1	0,5	0,8	0,7	0,5	0,6	0,4	0,7	-0,2
Francia	0,7	1,0	0,0	0,5	0,6	0,6	0,7	0,4	0,4	-0,3
Alemaña	0,8	1,5	0,7	1,1	0,4	0,4	0,6	0,3	1,3	-0,5
Italia	0,7	0,5	0,3	1,0	0,3	0,1	0,1	-0,4	0,5	-0,3
Portugal	0,3	0,7	0,1	0,4	0,8	0,5	0,0	0,6	-0,2	0,3
España	0,9	1,1	0,9	0,9	1,0	1,0	0,6	0,6	0,3	0,1
Reino Unido	1,1	0,7	0,5	0,9	0,9	0,8	0,8	0,5	0,3	0,0
Estados Unidos	1,2	0,7	0,2	0,4	0,0	1,2	1,2	0,0	0,2	0,7
Xapón	0,5	0,9	0,2	1,0	0,9	-0,3	0,2	0,6	0,7	-0,7
OCDE-Europa	0,8	1,3	0,6	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5	0,8	-0,1
Total OCDE	1,0	1,0	0,4	0,7	0,6	0,8	0,8	0,4	0,5	0,1

Fonte: OCDE

En boa medida, a contracción intertrimestral do PIB da eurozona vén motivada polo comportamento da economía alemá, na que a produción de bens e servizos se reduciu un 0.5% no segundo trimestre. O consumo privado caeu un 0.7%, o terceiro descenso consecutivo, e a formación bruta de capital fíxoo en maior medida, ao diminuír un 0.5% a inversión en bens de equipo e nun 3.5% o compoñente achegado pola construción. O sector exterior achegou catro décimas á variación do PIB, ao baixar un pouco máis as importacións (1.3%) que as exportacións (0.2%). As citadas previsións do FMI cifran nun 1.% o crecemento do PIB de Alemaña en 2008 e un estancamento (0.0%) en 2009.

A economía francesa tamén presenta signos de debilitamento, cunha variación intertrimestral do -0.3% no segundo trimestre de 2008, o que é o froito do comportamento recesivo do consumo privado e da formación bruta de capital fixo e dunha contribución negativa do sector exterior, ao caer máis as exportacións que as importacións. Os prognósticos do FMI ofrecen

un leve incremento do PIB en 2008 (0.8%), que practicamente se estancará en 2009 (0.2%). Hai que ter en conta que Francia non só é a segunda economía da eurozona senón que, ademais, Galicia é particularmente sensible á evolución da súa demanda interna, ao ser de forma destacada o principal cliente das empresas residentes no noso territorio, que destinan ao mercado galo o 40% das súas exportacións internacionais de bens.

Italia atravesa, dende fai xa bastantes trimestres, unha conxuntura económica caracterizada por un escaso dinamismo. As previsións do FMI non son nada prometedoras, configurando un escenario recesivo en 2008 e 2009, con descensos respectivos do PIB dun 0.1% e dun 0.2%.

Portugal -que é o segundo socio comercial de Galicia ao absorber un 15% das nosas exportacións- sufriu dende 2000 unha complicada situación económica, iniciando un lento despegue en 2007, exercicio no que o PIB creceu un 1.9%, que se frustrará segundo o FMI en 2008 (0.6%) e en 2009 (0.1%).

Por último, o Reino Unido que, no contexto europeo gozou dunha apreciable expansión nos últimos anos, saldou o segundo trimestre de 2008 cun estancamento do PIB (0.0%), o que non fai máis que confirmar a desaceleración económica que viña rexistrando dende o último trimestre de 2007. O FMI prevé un crecemento do 1.0% no presente exercicio e unha recesión (-0.1%) en 2009.

A segunda semana de outubro de 2008 pasará á historia económica mundial. A citada baixada coordinada de 0.5 puntos dos tipos de interese saldouse na UEM cun aumento do euríbor, reflexo da desconfianza que reina dentro do sistema financeiro. O 10 de outubro trouxo consigo un colapso bolsista a nivel mundial, cunha caída xeneralizada que, ademais, alcanzou unha dimensión sen precedentes, o que levou ao peche -ou á suspensión durante

varias horas- de bolsas tan afastadas entre si como Austria, Brasil, Islandia, Rumania, Rusia, Thailandia,... o que constitúe unha palpable proba non só das profundas interrelacións financeiras da economía global senón tamén de que o contaxio afectou a todo o mundo.

As perspectivas son, pois, moi desfavorables, porque o impacto do crash de 2008 sobre a economía real será considerable. Só a restitución da confianza pode contribuír a corrir a actual situación, que levou a que ferventes partidarios da autorregulación dos mercados non teñan a máis mínima dúbida ao propoñer que o sector público participe no capital dos bancos. Así é, só a intervención pública pode sacar aos mercados financeiros do colapso, pero para iso é necesario que sexa concertada e multilateral, dentro da UEM en primeiro lugar -implementar medidas que, por exemplo, restablezan a confianza nos mercados interbancarios- e, inmediateamente, entre todos os países avanzados e emerxentes que sexan pezas significativas da economía global.

2.- A ECONOMÍA ESPAÑOLA

A economía española viviu unha prolongada etapa expansiva que se estendeu dende 1995 ata 2007. A comezos do cuarto trimestre de 2008 resulta evidente que nos atopamos noutra fase do ciclo, claramente contractiva, e só nos queda a dúbida respecto ao tempo necesario para proceder aos necesarios reequilibrios e asistir a un relanzamento económico que, necesaria e deseablemente, debería encadrarse dentro dun modelo diferente de crecemento, en que o capital humano e o capital tecnolóxico cobren unha crecente e decisiva importancia como factores motrices.

Durante a primeira metade de 2008, a economía española acentuou a tendencia á baixa que iniciara na segunda metade de 2007: abonde dicir que o último dato dispoñible da *Contabilidade Nacional de España*, referido ao segundo trimestre, proporciona un aumento interanual do PIB do 1.8% fronte ao 3.9% correspondente a idéntica fase temporal de 2007. Ese pronunciado debilitamento do pulso da actividade foi particularmente intenso no consumo privado e, sobre todo, na inversión, o que empezou a danar de forma severa ao mercado laboral. En suma, a tormenta financeira e, en menor medida na actualidade, a escalada inflacionista incitaron unha crecente incerteza, erosionando gravemente a confianza dos axentes: familias, empresas e entidades financeiras.

Ante a crise actual, a economía española enfróntase, a diferenza doutros países avanzados, con dous importantes activos -contas públicas saneadas e contrastada solvencia do seu sistema financeiro- que, sen dúbida, amplían a súa marxe de manobra. Pero, durante a fase expansiva, a demanda interna creceu por enriba da renda nacional, malia que esta o fixo a un alto ritmo,

o que deu lugar a unhas necesidades de financiamento exterior que roldan o 10% do PIB. Por outro lado, o sector residencial que, entre 1995 e 2007, se erixira nun dos principais motores do crecemento económico atópase nun estado moi complicado. Feitos -elevada dependencia do aforro exterior e acusada crise do sector da vivenda- que constitúen dúas gravosas partidas do balance co que afronta a economía española a actual situación de crise.

No segundo trimestre de 2008, a contribución da demanda interna ao crecemento do PIB limitouse a 1.5 puntos porcentuais, cando no mesmo período de 2007 se elevou a 4.9 puntos. O consumo privado só se incrementou un 1.2% e a formación bruta de capital fixo contraeuse (-0.2%), posto que se ben a inversión en maquinaria e equipo progresou un 2.3% - fronte a un avance interanual do 11.3% no segundo trimestre de 2007- o compoñente achegado pola construción caeu un 2.4%. Polo tanto, o elemento máis expansivo polo lado da demanda interna foi o gasto en consumo final das AA.PP., que creceu un 3.8%. O sector exterior tivo unha achega positiva de tres décimas, ao crecer as exportacións (4.1%) por enriba das importacións de bens e servizos (2.3%), o que dado o avultado desequilibrio exterior non deixa de ser un positivo resultado do desfalecemento da demanda interna.

Polo lado da oferta, o máis destacable é o descenso interanual experimentado pola construción (-1.9%) e pola industria (-2.8%), en boa parte influída polos sectores subministradores de inputs á primeira. A enerxía erixiuse como o grupo de actividade máis expansivo (4.8%) e, polo seu peso produtivo, foron os servizos de mercado os que, cunha progresión do 3.4%, exerceron unha maior tracción sobre o PIB español.

Os indicadores dispoñibles sobre o comportamento da demanda e a oferta agregadas para o terceiro trimestre reflicten unha negativa traxectoria,

entre os que cabe destacar os seguintes: vendas de comercio polo miúdo, matriculación de automóbiles, índice de confianza do consumidor, índice de produción industrial, consumo de cemento, edificación de vivenda residencial, cifra de negocios do sector servizos... Polo tanto, é probable que o débil avance do PIB no segundo trimestre con respecto ao primeiro (0.1%) cambie de signo no terceiro.

O mercado laboral acusou o esgotamento da onda expansiva. A taxa de paro estimada pola *Enquisa de Poboación Activa* superou a barreira dos dous díxitos, situándose nun 10.4% no segundo trimestre de 2008, o que implica unha alza de 2.4 puntos con respecto á referida ao mesmo período do exercicio precedente. O aumento interanual da ocupación foi no segundo trimestre moi baixo (0.3%) e, como a poboación activa progresou a un ritmo moi similar á dos trimestres precedentes -de feito, creceu un 3.1% nun ano, é dicir, lixeiramente por enriba dos rexistros anteriores- a taxa de desemprego experimentou ese significativo aumento. Máis concretamente, entre os segundos trimestres de 2007 e 2008, o incremento da poboación activa elevouse a 679.500 persoas e o do emprego limitouse a 57.800, razón pola cal o paro o fixo en 621.500 activos, é dicir, algo máis do 90% do incremento experimentado pola actividade foi engrosar o continxente de desempregados.

En setembro de 2008: a) O número de afiliados á seguridade social foi de 18.8 millóns de traballadores, practicamente medio millón menos que no mesmo mes do exercicio anterior; b) O número de persoas rexistradas como paradas nas oficinas públicas de emprego elévase a 2,6 millóns de persoas, o que supón un incremento interanual do 30,2%. Datos que reflicten fielmente un rápido e intensa deterioración do mercado de traballo que, en gran parte, se debe ao sector da construción e ás ramas industriais e

terciarias que dependen máis do anterior, particularmente do subsector residencial.

Tras unha excelente primeira metade de 2007 en materia de prezos, factores exóxenos deron lugar a unha preocupante inflación que, en xullo de 2008, alcanzou un máximo interanual do IPC dun 5.3%, cando nese mesmo mes do ano anterior a cifra correspondente se situaba nun 2.2%. En agosto de 2008, as tensións inflacionistas amainaron coa moderación dos prezos internacionais do petróleo e outras materias primas, dando lugar a unha tendencia que, previsiblemente, continuará nos próximos meses. Debe terse en conta que, excluindo do IPC os grupos de enerxía e alimentación, a taxa de variación anual de agosto de 2008 se sitúa nun 2.4%, unha décima por debaixo de idéntico mes do ano anterior. A elevada dependencia enerxética de España carrega que o impacto inflacionista dos prezos do cru cobre unha maior forza e, en gran parte, explica que o diferencial entre o seu IPC e o da UEM se dobrara, pasando de medio punto de media nos oito primeiros meses de 2007 un punto en idéntico período de 2008.

A produtividade aparente do factor traballo creceu, en termos de *Contabilidade Nacional*, un 1.4% no segundo trimestre de 2008, como consecuencia dos aumentos interanuais do PIB dun 1.8% e do emprego equivalente a tempo completo dun 0.4%. Esa progresión é a maior dos últimos trimestres e, concretamente, duplica a rexistrada no segundo trimestre de 2007. Os grupos de actividade con maiores ganancias de produtividade entre os dous trimestres citados foron enerxía e construción.

Os indicadores salariais presentan unha tendencia alcista dende setembro de 2007, en paralelo co repunte inflacionista. O custo laboral por traballador experimentou un sensible alza na primeira metade de 2008 - 5.1% no primeiro trimestre e 5.3% no segundo-, o que pode ser explicado

por dous feitos: a) As cláusulas de revisión tendentes ao mantemento do poder adquisitivo dos salarios; b) O efecto composición derivado da destrución de emprego na construción, que se podía estar a concentrar nos traballadores con menores salarios e menores custos de despedimento. Sexa como fuere, o custo laboral nominal unitario, que é o cociente entre o custo laboral nominal e a produtividade, experimentou certa aceleración en 2008: 3.9% nos dous primeiros trimestres. Como ese é o dato de referencia para que as empresas aumenten os seus prezos para manter a súa rendibilidade compensando, *ceteris paribus*, as subas salariais, resulta evidente que non é un bo dato para recuperar a virtuosa senda do IPC da primeira metade de 2007.

Cuadro 3.- Previsións macroeconómicas. España. TVA (%)

PIB por compoñentes de demanda	2008	2009
Gasto en consumo final nacional	1,7	1,3
Gasto en consumo final nacional de fogares e ISFLSF	0,7	0,4
Gasto en consumo final das AA.PP.	4,9	3,8
Formación bruta de capital	0,3	-1,5
Demanda nacional	1,3	0,5
Exportacións de bens e servizos	4,1	4,0
Importacións de bens e servizos	2,6	1,9
Achega exterior	0,2	0,4
PIB	1,6	1,0
PIB. Prezos correntes TAV (%)	4,6	3,5
PIB (miles de millóns de €)	1.099	1.137
Mercado de traballo		
Emprego (Equivalente a tempo completo)	0,2	-0,5
Taxa de paro (%)	10,4	12,5
Productividade por ocupado	1,4	1,5

Fonte: Ministerio de Economía e Facenda

O escenario macroeconómico que acompaña aos presupostos xerais do estado é o que, de forma abreviada, se ofrece no cuadro 3. As previsións contemplan unha intensa desaceleración da economía española na segunda metade de 2008 e a primeira de 2009, iniciando a mediados deste último

ano un proceso de recuperación que implicará ritmos de crecemento do PIB real que se situarán no ámbito do 3% nos seguintes exercicios.

Despois do 3.7% de crecemento en 2007, o PIB rexistrará modestos aumentos en 2008 (1.6%) e en 2009 (1.0%). A demanda nacional experimentará un avance inferior; o seu principal compoñente, o consumo privado, crecerá por debaixo do PIB o que, tendo como principal efecto unha sensible aminoración da súa capacidade de tracción, implicará tamén un ascenso da taxa de aforro familiar que, na fase expansiva, rexistrou un intenso declive. O consumo público terá un comportamento moderadamente expansivo, cun incremento do 3.8% en 2009. A formación bruta de capital caerá, en 2009, un 1.5% como consecuencia, basicamente, da súa compoñente residencial (-5.1%); o endurecemento das condicións financeiras e a erosión da confianza empresarial lastrarán a inversión en bens de equipo que, cun crecemento do 2.7%, non compensará o descenso que experimentará a vivenda nova.

A contribución do sector exterior será positiva, tanto en 2008 coma en 2009. A debilidade da demanda interna suporá que, no próximo ano, as importacións de bens e servizo crezan un 1.9% e, en parte, explicará tamén que as exportacións o fagan nun 4%, o que suporá unha achega positiva de catro décimas dos dous fluxos de intercambio co resto do mundo ao crecemento do PIB en 2009.

A perda de dinamismo da economía española deixará sentir os seus efectos sobre o mercado laboral. O nivel do emprego agregado sufrirá unha diminución do 0.5% en 2009 o que, unido á incorporación de novos activos ao mercado de traballo, elevará a taxa de paro ao 12.5% (media dos catro trimestres). As ganancias da produtividade do traballo cifraranse nun 1.5% o

que, sendo, un bo rexistro non deixa de ser, en parte, o resultado da perda de emprego.

Tal como sinala o Ministerio de Economía e Facenda no *Informe Económico e Financeiro* dos presupostos xerais do estado o escenario anterior non está exento de risco á baixa debido ao alto grao de incerteza existente sobre a duración e intensidade das turbulencias financeiras. Así, as previsións realizadas polo FMI o pasado oito de outubro prognostican unha recesión para a economía española no 2009, cun descenso do PIB dun 0.2%, ao que seguiría unha gradual recuperación.

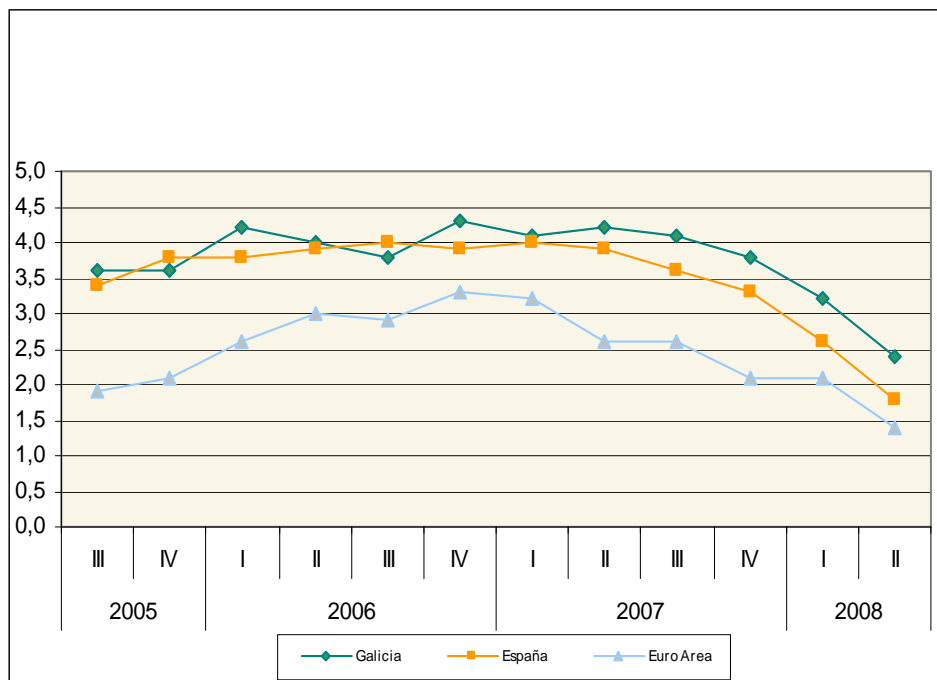
A opacidade reinante nos mercados financeiros dificulta o diagnóstico e, por tanto, as previsións de crecemento a medio e longo prazo que, nas circunstancias actuais, hai que acoller coa debida cautela. A desconfianza xeneralizouse e, ao día de hoxe, existe un amplo consenso sobre a necesidade dunha intervención pública concertada para sacar aos mercados financeiros e bolsistas da complicada situación na que se atopan. Se se cumpre esa condición daríase un axeitado paso para reducir os custos e a duración do axuste.

3.- A ECONOMÍA GALEGA

Dende comezos de 2006, a economía galega creceu máis que a española, o que hai que subliñar debidamente porque, nas últimas décadas, o habitual foi o contrario. A media do crecemento interanual do PIB correspondente aos dez trimestres transcorridos dende o primeiro de 2006 elévase a un 3.8%, tres décimas por enriba da cifra española (gráfico 1) que, á súa vez, foi superior nun punto á correspondente ao conxunto da UE. Ese elevado ritmo favoreceu aumentar sensiblemente a converxencia, de tal forma que, en 2007, o PIB per cápita galego, medido en termos de paridade de poder de compra, se situou nun 88.6% da media de UE-27, fronte a un 84.1% en 2005, o que implica un recorte de 4.5 puntos porcentuais do diferencial en só dous anos. Mantendo esa velocidade do proceso de converxencia, o que non é sinxelo, Galicia alcanzaría a renda media europea en cinco anos, é dicir, aproximadamente ao final do escenario financeiro 2007-2013, co peche da cal deixaremos de ser rexión *converxencia* e, polo tanto, teremos un acceso moito máis limitado aos fondos da política de cohesión da UE.

Como non podía ser doutro xeito se se ten en conta o contexto internacional, dende o terceiro trimestre de 2007 o perfil temporal das taxas de crecemento inicia un perceptible descenso pero, mesmo o último dato dispoñible (2.4% no segundo trimestre de 2008), debe valorarse como positivo considerando o momento económico no que se dá. En efecto, ao longo da primeira metade de 2008, a economía galega vai reducir notablemente o seu crecemento, o que non é óbice para que o aumento interanual do PIB sexa relativamente elevado: 2.8% fronte a un 2.2% en España e a un 1.7% na eurozona.

Gráfico 1. - Crecemento do PIB en Galicia, España e Eurozona. Tva (%).

Fonte.- Eurostat, IGE e INE.

Sentado o feito anterior, e tendo en conta ademais a traxectoria seguida polos indicadores adiantados, é evidente a perda de dinamismo do noso tecido produtivo no primeiro semestre do ano. Ao igual que en España e no conxunto da UE, no segundo trimestre de 2008, o consumo privado creceu (1.6%) non só por debaixo do PIB (2.4%) senón tamén a un ritmo que equivale á terceira parte do que se deu no mesmo trimestre de 2007 (4.8%). O consumo público presenta, así mesmo, unha tendencia moi similar á de España e a UE, ao rexistrar un incremento interanual superior en dous puntos porcentuais ao experimentado polo PIB. En terceiro lugar, a inversión que é, con diferenza, o compoñente que mellor reflexa o signo da conxuntura económica, só creceu un 0.2% nese segundo trimestre de 2008. Por conseguinte, a achega da demanda interna ao crecemento do PIB

reduciuse a 1.7 puntos porcentuais, cando no segundo trimestre de 2007 se elevou a 5.6 puntos.

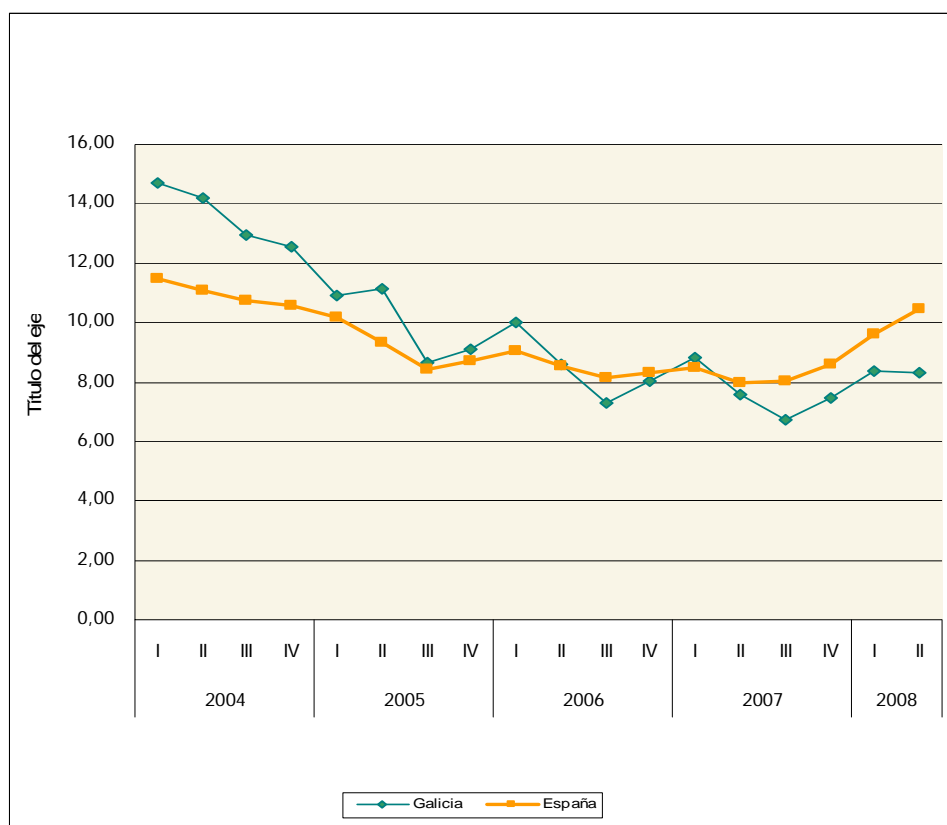
Os dous fluxos de intercambio co exterior (incluído o resto de España) manifestan signos de debilitamento, cun práctico estancamento das importacións de bens e servizos e un leve incremento das exportacións. Dado que, con respecto ao segundo trimestre de 2007, o descenso das taxas de variación das primeiras foi máis acentuado que o das segundas, a contribución do sector exterior ao crecemento foi positiva, o que non sucedía dende a segunda metade de 2001, alcanzando un nivel (sete décimas de punto porcentual) que explica preto dun terzo do aumento interanual do PIB galego.

Polo lado da oferta, hai que salientar a contracción do sector industrial, o VAB do cal descende un 2.9% con respecto ao segundo trimestre de 2007 que, en boa medida, se explica pola caída produtiva da automoción, que é un dos sectores máis castigados pola atonía do consumo privado. En segundo lugar, cabe destacar o aumento interanual da construción (2.6%), posto que en España o VAB sectorial diminuíu un 1.9% con respecto ao segundo trimestre de 2007. As actividades terciarias son as que, no seu conxunto, resultaron máis dinámicas, en concreto os servizos de non mercado (4.6%), aínda que polo seu peso na estrutura económica son os servizos de mercado os que, cunha progresión interanual do 3.2%, contribuíron en maior medida ao avance do PIB dende a perspectiva da oferta.

O mercado laboral, como consecuencia desa maior expansión durante os últimos tres anos, coñeceu unha substancial mellora. No que concirne ao principal desequilibrio, a taxa de paro, o gráfico 2 subministra información

sobre o acontecido en Galicia con respecto a España dende o primeiro trimestre de 2004.

Gráfico 2. - Evolución da taxa de paro (%). Galicia e España.

En síntese, ao longo da fase temporal considerada, a fracción desempregada da poboación activa descende de forma paulatina ata o presente exercicio, no que repunta de forma clara no conxunto do estado e moi borrosa no noso caso. Non obstante, o máis sobresaínte é o feito de que entre os segundos trimestres de 2004 e 2008, a taxa de paro española diminúe seis décimas mentres que a galega rexistra unha caída moi próxima aos seis puntos. Esa enérxica diminución da taxa galega de desemprego carrexou unha inversión do diferencial; se en números redondos, na

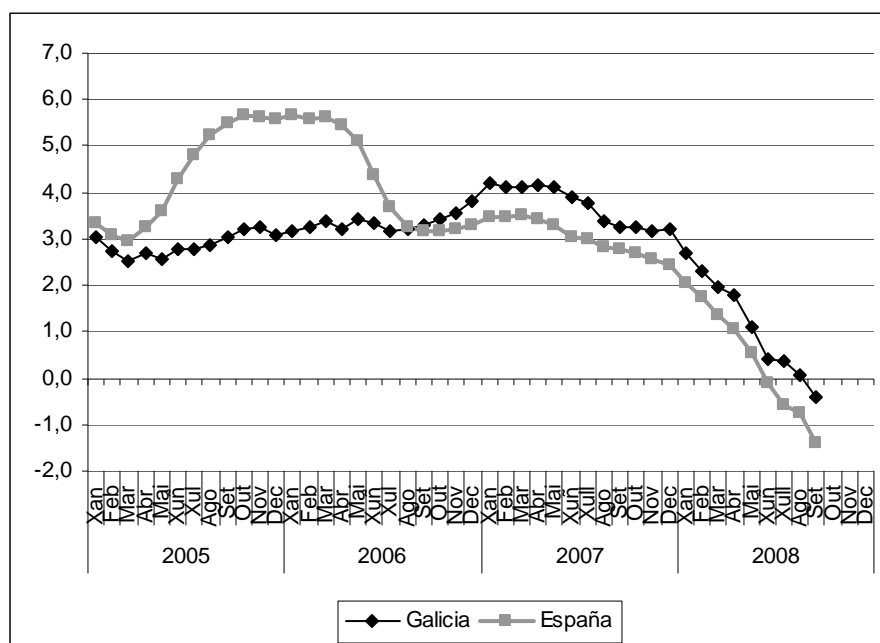
primeira metade de 2004 a taxa de desemprego galega superaba ás española en tres puntos porcentuais, catro anos despois é dous puntos máis baixa.

A pesar da perda de impulso da actividade económica, no segundo trimestre de 2008, a nosa armazón produtiva daba traballo a 1.2 millóns de persoas, o que supón un incremento de 127.200 ocupados respecto ao segundo trimestre de 2004. Por outro lado, a poboación activa gañou 58.700 persoas -acrecentándose a taxa de actividade dun 53.1% a un 54.9%- e, polo tanto, o desemprego reduciuse en 70.500 parados. Ademais, dous feitos da marcha do mercado laboral galego ao longo dese cuatrienio son especialmente destacables:

A xeración de emprego beneficiou máis á poboación activa feminina, á que se destinaron as tres quintas partes do incremento da ocupación. Iso permitiu que a taxa de desemprego das mulleres galegas se dividira por dous, ao pasar dun 20.9% a un 10.7% entre os dous segundos trimestres de 2004 e 2008.

A taxa de temporalidade reduciuse en tres puntos. A proporción de asalariados con contrato temporal elevábase a un 34.2% no primeiro dos trimestres citados, diminuíndo a un 31.3% no segundo.

Gráfico 3. - Afiliados á seguridade social. Galicia e España. Tva (%).

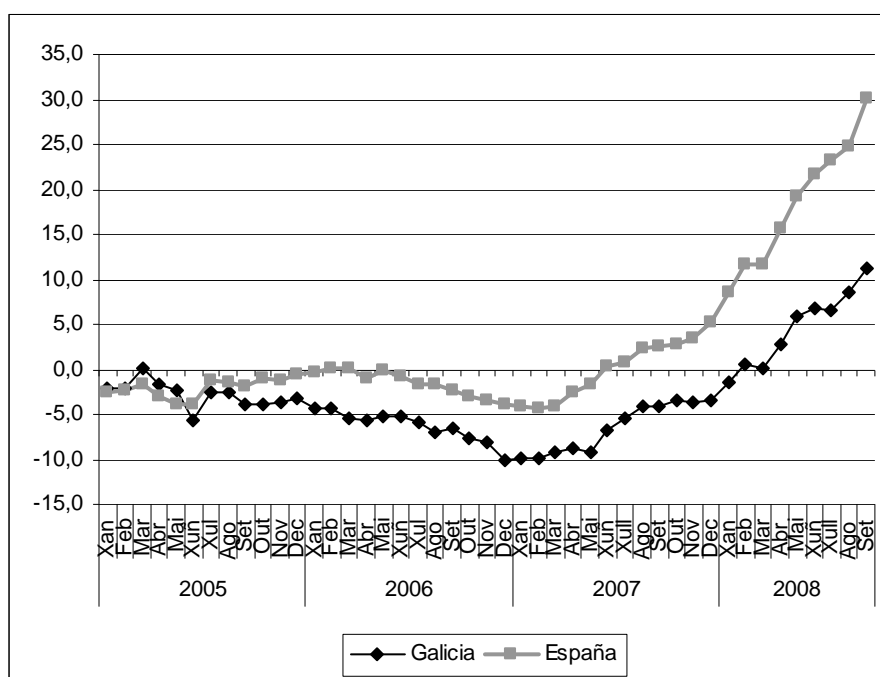

Fonte.- Ministerio de Trabajo e Inmigración.

Os datos estimados polo INE a través da *Enquisa de poboación activa* deben ser complementados cos dous rexistros administrativos que permiten ter unha visión máis actualizada do mercado de traballo: afiliados á seguridade social e paro rexistrado. En canto aos afiliados, o gráfico 4 pon, en primeiro lugar, en evidencia que o impacto do proceso de regularización de inmigrantes non tivo en Galicia apenas incidencia con respecto a o sucedido a nivel estatal. Amortizado ese proceso a mediados de 2006, os incrementos interanuais son sempre superiores á media española, alcanzando cotas que superan o 4% na primeira metade de 2007, iniciándose na segunda un pronunciado descenso que proba o cambio de fase do ciclo económico. Agora ben, en tanto que a primeira taxa de variación anual con signo negativo de España data de xuño de 2008, hai que esperar a setembro para que aconteza o mesmo con Galicia. Malia ese leve descenso de setembro de

2008, os afiliados galegos á seguridade social elévanse a 1.081.900 persoas, o que supón un aumento moi próximo ás 100.000 persoas con respecto a setembro de 2004.

Gráfico 4. - Paro rexistrado. Galicia e España. Tva (%).

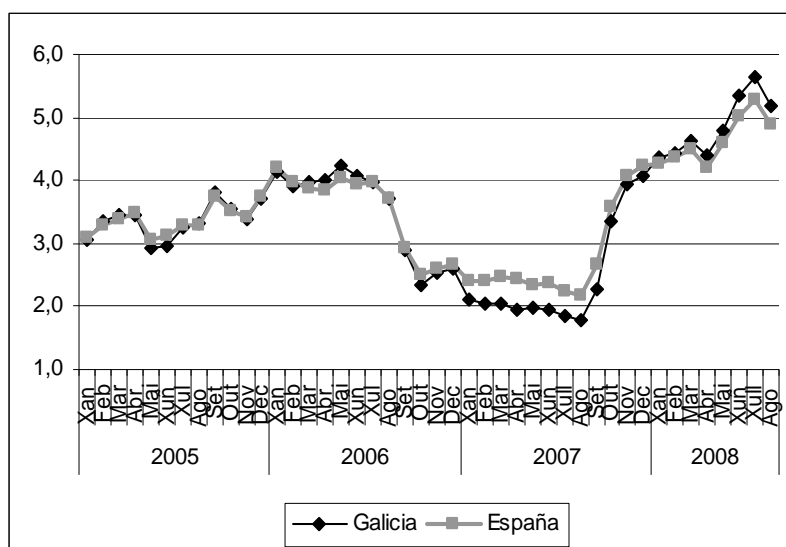
Fonte. - Ministerio de Trabajo e Inmigración.

Malia o carácter netamente expansivo do trienio 2005-2007, o número de parados rexistrados en España mostrou unha grande resistencia á baixa. En Galicia, o descenso non só é máis acentuado senón que, ademais, o paro rexistrado empeza a aumentar en febreiro de 2008, con oito meses de atraso en relación ao total español. Os últimos meses son, sen dúbida, negativos. Concretando en setembro de 2008, o número de parados inscritos nas oficinas públicas de emprego en España supera en 608.000 aos existentes no mesmo mes de 2007. En Galicia, son 15.800 persoas máis as

rexistradas como paradas e, polo tanto, a contribución galega ao avance do paro rexistrado en España limitouse a un 2.6%.

Así pois, o mercado laboral galego sentiu os efectos da crise económica cun notable retardo respecto a España e o empeoramento dos indicadores foi moito menos acusado o que, sen dúbida, hai que poñer en conexión coa evolución do sector da construción nas dúas economías: durante a fase expansiva o auxe do sector residencial en Galicia foi menor e, ao menos de momento, a aterraxe está a ser moito menos brusca que no conxunto do estado.

Gráfico 5. - Evolución do IPC (Xeral). Galicia e España. Tva (%).

Fonte.- INE.

O perfil temporal da inflación española e galega é, loxicamente, moi similar. Pode haber etapas, como a referida aos nove primeiros meses de 2007, na que as taxas de crecemento anual sexan máis baixas en Galicia e outras, como está a acontecer nos últimos meses, que se cumpra o

contrario pero, se se adopta unha perspectiva máis a longo prazo, o percorrido é practicamente o mesmo, tal como se pode comprobar no gráfico 4. A media dos incrementos interanuais do IPC correspondentes aos 44 meses que figuran no gráfico 4 é moi similar: 3.43% en Galicia e un 3.48% en España.

Polo tanto, só engadiremos dous comentarios ao dito no apartado anterior, referido á economía española. En primeiro lugar, a maior progresión dos prezos galegos ao consumo fronte aos españois ao longo de 2008 explícase, en boa parte, polo peso máis alto dos dous grupos con maiores tensións inflacionistas: enerxía e alimentación. En segundo lugar, é razoable pensar que, se se manteñen as actuais circunstancias nos mercados internacionais de materias primas, o dato do IPC de xullo sexa un máximo a partir do cal se inicie unha gradual desinflación, que conduciría a un ascenso interanual dos prezos españois ao consumo que roldaría o 3.5% en decembro que, polo dito anteriormente, é extrapolable ao IPC galego.

En Galicia, a produtividade aparente do factor traballo creceu, en termos de *Contabilidade Nacional*, un 1.3% no segundo trimestre de 2008, ao combinarse un avance interanual do PIB real dun 2.4% cun aumento dun 0.9% no emprego (postos de traballo equivalentes a tempo completo). Esa ganancia da produtividade do traballo encádrase, a diferenza da española, na tendencia dos últimos trimestres, o que equivale a dicir que, en xeral, ao longo dos últimos anos, os aumentos de eficiencia na asignación dese factor foron superiores en Galicia o que, ademais de reducir, a distancia que nos separa da produtividade media estatal se configurou como o motor da converxencia en renda.

O custo laboral por asalariado acrecentouse menos en Galicia (4.4%) que en España (5.2%) na primeira metade de 2008. Non obstante, ese aumento

interanual non só é superior aos rexistrados nos trimestres de 2007 -3.6% de media- senón que, ademais, se intensificou no segundo trimestre (5.1%) respecto ao primeiro (3.7%). Dado que as ganancias interanuais da produtividade do traballo cifráronse, en termos reais, nun 1.4% no primeiro trimestre e nun 1.5% no segundo trimestre do presente exercicio, todo iso implica unha aceleración do custo laboral nominal por unidade de produto, ao pasar respectivamente dun aceptable 2.3% a un 3.6% que, como se dixo anteriormente, é unha boa aproximación á presión inflacionista promovida polos incrementos salariais.

Na situación actual, caracterizada por o retraemento da demanda interna, as empresas galegas deben competir nos mercados exteriores en maior medida que na fase expansiva. E que o prezo non sexa o único elemento da competitividade non significa que non sexa un importante ingrediente desta. Polo tanto, as marxes empresariais e os salarios deben evolucionar de forma razoable, moito máis se se ten en conta que o encarecemento do input enerxético xa provocou un notable aumento dos custos de produción, como queda reflectido polo Índice de prezos industriais que, en Galicia, experimentou un ascenso interanual do 8.7% en agosto pasado fronte a unha cifra do 3.1% no mesmo mes de 2007. Por outra parte, se non se produce unha ralentización das subas salariais no futuro inmediato, inevitablemente o principal factor de axuste serán as cantidades -é dicir, o nivel da demanda empresarial de traballo: o número de traballadores- ante a imposibilidade de acomodar os prezos, iso é os salarios. Polo tanto, é responsabilidade de empresarios e traballadores que non se produza un encarecemento relativo do factor traballo que, na situación actual, só pode conducir a unha menor creación de emprego e a unha suba do paro, o que equivale a unha perda de confianza dos fogares e a un maior refluxo do

consumo privado, o que polo seu peso no PIB suporía un pesado lastre para o crecemento e, á súa vez, máis desemprego.

CADRO 4. - PREVISIÓNS MACROECONÓMICAS. GALICIA. TVA (%).

	2008	2009
PIB por compoñentes de demanda		
Gasto en consumo final nacional.	2,0	1,3
Gasto en consumo final nacional de fogares e ISFLSF	1,5	0,6
Gasto en consumo final das AA.PP.	3,6	3,7
Formación bruta de capital	0,5	-1,0
Demanda nacional	1,5	0,6
Exportacións de bens e servizos	2,0	3,0
Importacións de bens e servizos	1,2	1,6
Achega exterior	0,3	0,6
Produto interior bruto	2,0	1,3
Produto interior bruto. Prezos correntes	5,2	3,8
Mercado de traballo		
Emprego (equivalente a tempo completo): variación (%)	0,9	0,0
Taxa de paro (%)	8,9	10,8
Productividade do traballo: variación (%)	1,1	1,3

As previsións macroeconómicas para 2008 e 2009 ofrécense no cadro 4 e toman como referencia básica as que acompañan aos presupostos xerais do estado. Ademais, contemplan un escenario de moderación salarial sen o que serían inviables tanto o obxectivo de crecemento como o de mantemento do emprego. En tales condicións, e considerando o acontecido nos últimos anos, o PIB progresará un 2.0% en 2008 e un 1.3% en 2009. Neste último ano, o avance da produción de bens e servizos será tres décimas superior a media estatal, aínda que iso implique un crecemento tres veces inferior ao rexistrado en 2007. Polo tanto, nunha fase radicalmente distinta do ciclo, proseguirá o proceso de converxencia en renda por habitante con España e a UE.

A demanda nacional limitará o seu incremento a un 0.6%, unha décima tan só por enriba da media española, progresando o gasto en consumo final un

1.3%, o mesmo que no conxunto do estado, pero cunha estrutura dispar, ao incrementarse en Galicia un pouco máis o compoñente privado e progresar levemente por debaixo o consumo público. A formación bruta de capital terá un comportamento recesivo, caendo un 1.0%, por efecto do descenso da inversión residencial.

O sector exterior terá unha contribución positiva ao crecemento do PIB. O avance das exportacións de bens e servizos será modesto (3.0%) pero, practicamente, duplicará o das importacións (1.6%), o que terá como consecuencia que a metade do incremento do PIB en 2009 se deba ao sector exterior.

Ese moderado crecemento do PIB terá como principal resultado o mantemento do emprego agregado, posto que é previsible pensar que as perdas ocupacionais do primeiro semestre sexan compensadas coas ganancias do segundo se, insistimos, as subas salariais son razoables. Dada a estabilización do emprego en torno a 1.2 millóns de persoas en 2009 e, cunha hipótese de aumento dos activos nun 1.5%, o que implica que o número de parados se incremente en 20.000, a taxa galega de desemprego aproximaríase ao 11% para o conxunto de 2009, un punto e medio inferior á prevista para o conxunto do estado.